

8 клас

I. 3 «Історії України в особах» про князя К. Острозького

Переглядаючи щаблі придворної кар'єри Костянтина Івановича, мусимо визнати, що жоден з українських аристократів ніколи не досягав у Великому князівстві Литовському такого високого суспільного становища. До самої смерті він на посту гетьмана очолював русько-литовські збройні сили. 1511 р. князь отримав посаду каштеляна столичного Віленського замку, а в 1522 р. – троцького (тракайського) воєводи. Два останні пости вважалися найвищими в посадовій ієрархії Великого князівства. За ухвалою 1413 р., їх могли обіймати лише католики, тим часом як князь Костянтин славився як ревний прихильник православ'я, що додатково свідчить про його значущість у придворних колах. Це не означає, що в нього не було ворогів. Так, люта ненависть розділяла Острозького і канцлера Великого князівства Ольбрехта Гаштовта.

Той факт, що прибульцю з далекої Волині, тобто людині справді «новій» серед вельможної магнатерії, удалося втриматися на високій хвилі всупереч тому, що за роки його придворного життя помінялося аж три правителі (Казимир Ягайлович, Олександр I Сигізмунд I), свідчить про неабиякі дипломатичні таланти, а простіше кажучи – витримку, обережність і хитрість.

Із певністю можна твердити й те, що Костянтин Іванович не був безсрібником. Власне, за його життя (і його зусиллями) закладалися економічні підвалини потужності дому Острозьких, чиї статки зросли не менш як удвічі за рахунок великокнязівських пожалувань-виступів, серед яких – волинські замки й волості Полонна, Здолбиця, Здолбунів, Глинськ, Богдашів, Красилів, звягель, Чуднів, Степань, Кульмин та чимало інших. Тож на 1528 р., коли відбувся перший перепис русько-литовського війська, який дає уявлення про майновий стан тогочасної шляхти, Костянтин Іванович був четвертою за заможністю людиною в країні, виставивши 426 вершників (від 8 служб, тобто земельних ділянок підданих, ставили одного вершника, відтак князю належало не менше 3408 служб, або десь до 60 тис. підданих).

Використовуючи наведений матеріал та матеріал підручника, складіть історичний портрет князя К. Острозького за планом:

- а) К. Острозький – військовий діяч;
- б) К. Острозький – державний діяч;
- в) К. Острозький – культурний діяч.

Дайте власну оцінку діяльності князя як чільного представника української/українського панства.

II. Прочитайте уривок із «Золотої булли»: «...Ми наказуємо і примушуємо, щоб архієпископ Майнцький, коли він довідається про смерть короля чи імператора, впродовж одного місяця від дня смерті повідомив про це у відкритих листах кожного курфюрста. Якщо ж архієпископ зволікатиме з цим повідомленням, хай курфюрсти за власним чином...зберуться протягом трьох місяців у Франкфурті й оберуть римського короля – майбутнього імператора. Обирати слід більшістю голосів. Новообраний [монарх] повинен відразу ж затвердити земельні володіння, привілеї, права і свободи курфюрстів...Коли трон залишається незайнятим, регентство повинні взяти на себе півдні – пфальцграф, на півночі – герцог Саксонський».

1. Який порядок престолонаслідування установив цей документ та кому він був вигідний ?

2. *Поміркуйте, чи допускав такий порядок престолонаслідування допомагає зміцненню влади короля. Відповідь обґрунтуйте.*

9 клас

I. Із Літопису Григорія Грабянки про Чуднівську кампанію та укладання Слободищенської угоди

Потім Юрко, син Хмельницького, зібрав у Кодачку раду, на котрій був присутній також і боярин Василь Васильович Шереметьєв. На раді вирішили, що боярин і наказний гетьман Цюцюра підуть на Польщу через Котельно, а Юрій Хмельницький з обома військами йтиме своєю дорогою <...> і зійдуться під Львовом. <...>

Після того як був укладений мир [зі шведами], польський король дістав змогу послати всі свої сили <...> на Україну. До того ж він ще мав за союзника кримського хана. З'єднавшись із ним в умовленому місці, він під Чудновим та Слободищами неждано напав на росіян та козаків. <...> Напав, розбив і взяв в осаду. Хмельницький не раз виходив на битву з ляхами і татарами, проте нічого не домогся. Він бачив, що сил у ворога багато, до того ж вони щодень множаться і ніякими зусиллями не будучи в спроможності вирватися з осади, змушений був запросити миру. <...> Проте й ляхи довго не могли тримати в осаді знеможених росіян, бо й самі, подолавши великий перехід <...>, не мали запасів. <...> Обидві сторони перебували у великій скруті. І йдучи назустріч побажанням Шереметьєва, ляхи почали переговори. За мирною угодою, що уклали обидві сторони, було вирішено всіх козаків, що були в поході з боярином, видати в татарський полон, як плату за послуги, російські війська вивести з Києва, а ввести туди польські. <...>

Підбаворені цією перемогою, поляки знову забрали під свою владу Україну, за винятком трьох полків – Переяславського, Ніжинського та Чернігівського, над якими наказним гетьманом був Яким Сомко, що вірно тримав сторону царської величності. <...> І сьогоднішня Україна так і залишалася під переможною рукою царської величності.

1. *Якими були наслідки укладення Слободищенського трактату для українських земель?*
2. *Які обставини змушували українців обирати протилежні зовнішньополітичні орієнтири.*
3. *Дослідники вважають Слободищенську угоду межею, після якої Українська козацька держава розпалася на Лівобережну та Правобережну. В чому полягає історична трагедія поділу України? Чи поділяєте ви таку точку зору вчених? Відповідь обґрунтуйте.*

II. Парламент Англії видав резолюцію, де було сказано: «Розвиток промисловості в колоніях послаблює їх залежність від Великобританії», а прем'єр-міністр Пітт наполягав: «Суверенітет Англії (верховна влада) над колоніями... повинен пронизувати все законодавство, з тим щоб зв'язували їх торгівлю, обмежили їх промисловість і здійснювали будь-які потрібні заходи...»

1. *Чому англійська буржуазія була проти розвитку торгівлі і промисловості в колоніях?*

2. *Які заходи вживала влада Англії з метою не допустити розвитку торгівлі і промисловості в колоніях?*

10 клас

I. Прочитайте витяг з «Обвинувального вироку....» та дайте відповіді на запитання

«Замість того, щоб довічно відчувати благоговійні почуття до осіб августійшої фамілії, які удостоїли викупити його з кріпосництва, писав вірші малоросійською мовою найобурливішого змісту. ...З улюбленими віршами в Малоросії могли виникати і згодом укоренятися думки про уявне раювання часів Гетьманщини, про щастя повернути ті часи і про можливість існування України як окремої держави... почав писати свої підбурливі твори ще з 1837 року, коли слов'янські ідеї не захоплювали київських вчених..., не належав до Українсько-слов'янського товариства, а діяв окремо... »

Запитання:

1. *Як прізвище обвинуваченого царизмом українського поета? Який обвинувальний вирок було винесено цьому поетові?*
2. *Назвіть відомі Вам 2 – 3 твори «найобурливішого змісту», написані колишнім кріпаком до винесення йому цього обвинувального вироку. Що у цих поетичних творах могло викликати невдоволення влади?*
3. *Які наслідки, на думку автора обвинувального вироку, могло мати читання творів поета українцями?*
4. *Про яких «київських вчених» - членів Українсько-слов'янського товариства згадано у вирокі?*
5. *Які програмні ідеї Українсько-слов'янського товариства міг розділяти поет?*

II. Прочитайте уривок із «Декларації прав людини і громадянина».

«Ст. 1. Люди народжуються і залишаються вільними і рівними в правах...

Ст. 5. Закон може забороняти лише дії, шкідливі для суспільства. Усе, що не заборонено законом, дозволене...

Ст. 6. ...Усі громадяни мають право особисто або через представників брати участь у виданні законів. Закон має бути рівним для всіх.

Ст. 7. Ніхто не може бути обвинувачений, затриманий або заарештований інакше, ніж у випадках, визначених законом...

Ст. 9. ...Людина вважається невинною доти, доки її не оголосять винною...».

1. *Які з вказаних положень «Декларації прав людини і громадянина» скасовували станові привілеї у Франції?*
2. *Які з вказаних положень «Декларації прав людини і громадянина» захищали недоторканість особи?*
3. *Чи можна вважати, що «Декларації прав людини і громадянина» заклала підвалини правової держави у Франції? Відповідь обґрунтуйте.*

I. Прочитайте витяг з «Маніфесту...» та дайте відповіді на подані запитання

«Буря війни суне на Європу і ніщо її не спинить. ...Ми не є прихильниками війни, ми разом з цілим культурним світом уважаємо мир найціннішим добром людськості. Але бувають в історії держав і народів хвилі, коли війна являється неминучою... Війни хоче цар російський, самодержавний володар імперії, яка є історичним ворогом України. ...Ідучи війною на австро-угорську монархію, Росія грозить загибеллю також українському національному життю, яке найшло охорону в конституційнім ладі австрійської держави. Перемога Росії мала би принести українському народові австро-угорської монархії те саме ярмо, в якому стогне 30 мільйонів українського народу в російській імперії. І тому наша дорога ясна. ...І тому тепер нашим святим обов'язком є покласти всі свої сили на жертвенну боротьбу за будучність рідної країни».

Запитання:

1. *Якого року було укладено цей Маніфест? Як називалося громадське об'єднання, яке його ухвалило та оприлюднило?*
2. *Чому автори Маніфесту вважають «історичним ворогом України» тільки Росію - одну з двох імперій, у складі яких перебували у той час українські землі?*
3. *Чи справились під час цієї війни побоювання авторів Маніфесту стосовно загрози українському національному життю під австрійської України в умовах її окупації Росією? Відповідь обґрунтуйте.*
4. *Яку політичну позицію обґрунтовували у цьому Маніфесті його автори?*
5. *Якими були наслідки цієї, згідно з висловом Маніфесту, «неминучої війни» для України?*

II. Прочитайте витяг із «14 пунктів» В. Вільсона.

«1. Відкриті мирні договори... , після яких не буде жодних таємних міжнародних угод...
4. Справедливі гарантії того, що національні озброєння будуть скорочені до крайнього мінімуму, що відповідає державній безпеці.
5. Вільне, щире й абсолютно неупереджене вирішення всіх колоніальних питань...
Право націй на самовизначення...
14. Організація спільного об'єднання націй на основі особливих статусів з метою створення гарантій політичної незалежності й територіальної цілісності як великих, так і малих держав».

1. *Порівняйте положення «14 пунктів» В. Вільсона з умовами підписаних Версальсько-Вашингтонських мирних договорів, визначте ключові розбіжності між цими документами .*
2. *Яке значення мав цитований документ для післявоєнного облаштування Європи?*